

ΤΑ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΦΟΙΤΗΤΩΝ

ΖΑΡΖΟΥΡΑ Ι. ΗΛΕΚΤΡΑ

Α.Μ :1340200200142

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ ΑΝΔΡΕΑΣ
ΜΑΘΗΜΑ: ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.....	2
ΠΑΙΔΕΙΑ. έννοια-διακρίσεις.....	3
Η ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΡΥΘΜΙΣΗ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ	4
ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΤΗΣ ΑΝΩΤΑΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ.....	6
Η ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ ΤΩΝ Α.Ε.Ι	7
ΦΟΙΤΗΤΕΣ - Α.Ε.Ι, ΜΙΑ ΕΙΔΙΚΗ ΚΥΡΙΑΡΧΙΚΗ ΣΧΕΣΗ	9
Η ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ.....	10
ΑΞΙΩΣΗ ΙΣΗΣ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΤΩΝ ΦΟΙΤΗΤΩΝ	12
ΦΟΙΤΗΤΙΚΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΚΑΙ ΕΚΠΡΟΣΩΠΗΣΗ	12
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΟ ΑΣΥΛΟ	16
ΦΟΙΤΗΤΙΚΗ ΜΕΡΙΜΝΑ.....	17
ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ.....	19
ΓΕΝΙΚΕΣ ΔΙΑΤΥΠΩΣΕΙΣ- ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	21
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	23
SUMMARY	23
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	24
ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ	25

ΠΑΙΔΕΙΑ. έννοια-διακρίσεις

Παιδεία με την ευρύτερη έννοια του όρου είναι η καλλιέργεια του ανθρώπινου πνεύματος. Περαιτέρω, ο όρος «παιδεία» γίνεται αντιληπτός με δύο έννοιες, την ουσιαστική και την τυπική. Με την ουσιαστική έννοια, ο όρος «παιδεία» αναφέρεται σε πνευματικά αγαθά, στο ουσιαστικό περιεχόμενο της παιδείας. Με την τυπική- διαδικαστική έννοια, αναφέρεται στη διαδικασία μέσα από την οποία προσφέρεται η παιδεία. Με την στενότερη, ο όρος παιδεία σημαίνει την «εκπαίδευση» ή και το εκπαιδευτικό σύστημα.

Με την στενότερη αυτή έννοια χρησιμοποιείται, κυρίως, ο όρος παιδεία από το συντακτικό νομοθέτη. Η συνταγματική προστασία της παιδείας αφορά και τις δύο αυτές έννοιες. Η παιδεία προστατεύεται από το συντακτικό νομοθέτη και ως ουσία, ως εκπαιδευτική ύλη και ως διαδικασία, ως εκπαιδευτικό δηλαδή σύστημα.

Η παιδεία υπό ουσιαστική έννοια έχει δύο βασικές διαστάσεις, τη γνωσιολογική και την καλλιτεχνική, τις οποίες λαμβάνει υπόψη του ο συντακτικός νομοθέτης στη ρύθμισή του στο άρθρο 16 παρ.1 . Στην πρώτη αναφέρεται με τις λέξεις «επιστήμη, έρευνα, διδασκαλία» και στη δεύτερη με τη λέξη «τέχνη». Στη γενικότερη παιδεία ανήκει επίσης ο αθλητισμός. Ο όρος «παιδεία» εκφράζει τη γνώση, ένα σύνολο γνώσεων αλλά και τη διαδικασία μετάδοσης των γνώσεων. Στην αναζήτηση και την κατοχή της γνώσης αναφέρεται η «επιστήμη» και η «έρευνα». Στη μετάδοση της γνώσης αναφέρεται η διδασκαλία. Άρα επιστήμη, έρευνα και διδασκαλία αποτελούν μερικότερες πλευρές της παιδείας ως γνωσιολογικό περιεχόμενο.

Η παιδεία, ανάλογα με τον φορέα που την παρέχει, διακρίνεται σε δημόσια και ιδιωτική. Δημόσια είναι η παρεχόμενη από το κράτος (κρατική παιδεία) ή από άλλους δημόσιους εκπαιδευτικούς φορείς, οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης (δημοτική παιδεία), νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου (πανεπιστήμια κ.λ.π.)

Η παιδεία διακρίνεται σε κατώτερη, μέση και ανώτερη (πρωτοβάθμια, δευτεροβάθμια και τριτοβάθμια). Στον πρωτοβάθμιο και δευτεροβάθμιο εκπαιδευτικό χώρο το Σύνταγμα επιτρέπει τη συνύπαρξη δημόσιων και ιδιωτικών εκπαιδευτηρίων. Όσον αφορά την ανώτερη παιδεία, ο συντακτικός νομοθέτης επιτρέπει την ίδρυση και λειτουργία μόνο δημόσιων ανώτατων σχολών.

Η ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΡΥΘΜΙΣΗ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

Στην παιδεία αναφέρεται ρητά το Σύνταγμα στο άρθρο 16 παρ. 2 ορίζοντας ότι: « η παιδεία αποτελεί βασική αποστολή του κράτους και έχει σκοπό την ηθική, πνευματική, επαγγελματική και φυσική αγωγή των Ελλήνων, την ανάπτυξη της εθνικής και θρησκευτικής συνείδησης και τη διάπλασή τους σε ελεύθερους και υπεύθυνους πολίτες».

Το άρθρο 16 με τις μακροσκελείς του διατάξεις έρχεται να ρυθμίσει την τέχνη, την επιστήμη και την παιδεία, συμπληρώνοντας την ελευθερία της γνώμης και της πνευματικής κίνησης γενικά. Βέβαια, όλες αυτές οι εκδηλώσεις του ανθρωπίνου πνεύματος και μορφές επαφής μεταξύ των ανθρώπων θα μπορούσαν να βρουν έρεισμα, τουλάχιστον σε ό,τι αφορά την αμυντική διάσταση της συνταγματικής προστασίας τους, και στο άρθρο 14 παράγραφος 1 του Συντάγματος. Η ιδιαίτερη επομένως αναφορά τους στο άρθρο 16, και μάλιστα η καθιέρωση σχετικής γενικής αρχής στην παράγραφο 1 του άρθρου αυτού, υποδηλώνει προφανώς την αυξημένη κατοχύρωσή τους συγκριτικά με άλλες μορφές έκφρασης και διάδοσης των στοχασμών. Είναι εξάλλου χαρακτηριστικό ότι το άρθρο 16 παράγραφος 1 δεν συνοδεύεται από τη ρήτρα «τηρώντας τους νόμους του Κράτους», όπως το άρθρο 14 παράγραφος 1. Τούτο δεν σημαίνει ότι ο καλλιτέχνης, ο επιστήμονας ή ο εκπαιδευτικός μπορούν, επικαλούμενοι την παραπάνω συνταγματική διάταξη, να παραβιάζουν τους «γενικούς νόμους».

Το σύνταγμα κατοχυρώνει στο άρθρο 16 την αρχή της ελευθερίας της παιδείας, στην οποία πρέπει να βασίζεται και η περαιτέρω διάπλαση του εκπαιδευτικού συστήματος. Κατά την επιταγή του συντακτικού νομοθέτη «η παιδεία είναι ελεύθερη». Οι ρυθμίσεις του κοινού νομοθέτη θα πρέπει να είναι σύμφωνες προς τη ρύθμιση αυτή.

Παράλληλα, καθιερώνεται συνταγματικό ατομικό δικαίωμα παιδείας ως μητρικό δικαίωμα από το οποίο πηγάζουν μετρίοτερα δικαιώματα του εκπαιδευτικού χώρου.

Στη γενικότερη ελευθερία της παιδείας περιέχεται η θετική και αρνητική ελευθερία εκπαίδευσης. Ο φορέας του δικαιώματος είναι καταρχήν ελεύθερος να αποφασίσει αν και με ποιόν τρόπο θα εκπαιδευτεί, όπως επίσης και να επιλέξει και να προσδιορίσει το περιεχόμενο των σπουδών του.

Όπως ρητά ορίζεται στη συνταγματική διάταξη, το δικαίωμα παιδείας αναγνωρίζεται υπέρ των Ελλήνων πολιτών. Φορείς του δικαιώματος είναι φυσικά πρόσωπα, εκπαιδευτές, εκπαιδευόμενοι κ.λ.π., αλλά και νομικά πρόσωπα και ενώσεις προσώπων.

Το Σύνταγμα καθιερώνει την αρχή της υποχρεωτικής φοίτησης, ορίζοντας ότι «τα έτη της υποχρεωτικής φοίτησης δεν μπορεί να είναι λιγότερα από εννέα», εισάγοντας εξαίρεση στην (αρνητική) ελευθερία της παιδείας. Επομένως, η παιδεία - κατά τα πρώτα της τουλάχιστον στάδια- δεν αποτελεί μόνο δικαίωμα αλλά και υποχρέωση.

Πέραν τούτου, αξίζει να τονιστεί ότι, το δικαίωμα στην παιδεία αναγνωρίζεται καταρχήν ως αμυντικό δικαίωμα κατά του κράτους, αλλά και ενάντια σε κάθε επιθετική ανθρώπινη ενέργεια, ταυτόχρονα όμως και ως προστατευτικό προς το κράτος δικαίωμα. Αυτό προκύπτει από την ίδια τη λεκτική διατύπωση του άρθρου, που ανάγει την παιδεία σε βασική αποστολή του κράτους.

Η παιδεία όμως αποτελεί και χαρακτηριστικό παράδειγμα συνταγματικά διαμορφωμένου κοινωνικού δικαιώματος. Το ισχύον Σύνταγμα αναγνωρίζει το δικαίωμα παιδείας και ως εξασφαλιστικό/ διεκδικητικό δικαίωμα. Όλοι οι Έλληνες πολίτες έχουν δικαίωμα δωρεάν παιδείας σε όλες τις βαθμίδες της στα κρατικά εκπαιδευτήρια (άρθρ.16 παρ. 4). Η πολιτεία οφείλει να λάβει πρόσφορα μέτρα και να διαθέσει τα κατάλληλα μέσα, ώστε να εξασφαλίσει την ομαλή υποχρεωτική φοίτηση (παρ.3) , οφείλει να προσφέρει δωρεάν μόρφωση σε κρατικά εκπαιδευτήρια (παρ.4), και οφείλει να ενισχύει τους σπουδαστές που διακρίνονται, καθώς και όσους έχουν ανάγκη από βοήθεια ή ειδική προστασία. Η παιδεία αποτελεί το μόνο κοινωνικό δικαίωμα του οποίου το εξασφαλιστικό περιεχόμενο κατά τρόπο κατηγορηματικό κατοχυρώνεται συνταγματικά. Συνεπώς, η παιδεία κατοχυρώνεται στο ελληνικό Σύνταγμα ως κοινωνικό αγαθό.

ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΤΗΣ ΑΝΩΤΑΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ¹

Ιδιαίτερη φροντίδα επέδειξε ο συντακτικός νομοθέτης για τον ευαίσθητο χώρο της ανώτατης παιδείας. Στις παραγράφους 5 και 6 του άρθρου 16 του Συντάγματος απέκλεισε κάθε ιδιωτική πρωτοβουλία στο πεδίο των Α.Ε.Ι, εισήγαγε κανόνες για την αρτιότερη οργάνωση της ανώτατης εκπαίδευσης, ρύθμισε αναλυτικώς την υπηρεσιακή κατάσταση του διδακτικού προσωπικού, έλαβε υπόψη τον φοιτητικό παράγοντα, μνημονεύοντας ειδικώς τη λειτουργία των φοιτητικών συλλόγων. Εάν προσθέσουμε ότι η βασική διακήρυξη της ελευθερίας της επιστήμης, της έρευνας και της διδασκαλίας στην παράγραφο 1 έχει ζωτική σημασία για την ουσιαστική παροχή της πανεπιστημιακής μορφώσεως, συμπληρώνουμε την εικόνα του συνταγματικού καθεστώτος που διέπει την ανώτατη εκπαίδευση. Ο χαρακτήρας της ανώτατης εκπαίδευσης διαφέρει σημαντικά από τις άλλες βαθμίδες, τόσο ως προς το περιεχόμενο των σπουδών, όσο και ως προς τους όρους παροχής. Ο συντακτικός νομοθέτης ειδικά αναφέρεται και αναγνωρίζει τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα. Τα συνταγματικά δικαιώματα εφαρμόζονται στη γενικά κυριαρχική σχέση κράτους-πολίτη αλλά και στις μερικότερες σχέσεις και θεσμούς, όπως τα πανεπιστήμια. Η εφαρμογή των συνταγματικών δικαιωμάτων στον πανεπιστημιακό χώρο έχει ιδιαίτερη σημασία και διαμορφώνει τη δημοκρατική δομή του σύγχρονου πανεπιστημίου. Τα ΑΕΙ αποτελούν μερικότερους χώρους μέσα στους οποίους ασκούνται συνταγματικά δικαιώματα- από τους διδάσκοντες, τους διδασκόμενους, το διδακτικό προσωπικό- τα οποία και προσαρμόζονται θεσμικά κατά το μέτρο που επιβάλλεται από την αιτιώδη συνάφεια.

Η ανώτατη εκπαίδευση παρέχεται αποκλειστικά από ιδρύματα που αποτελούν νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου με πλήρη αυτοδιοίκηση (άρθρ.16 παρ. 5 εδ. α). Η σύσταση ανωτάτων σχολών από ιδιώτες απαγορεύεται (άρθρ.16 παρ. 8 εδ. β). Ο

¹Σύμφωνα με το ν.3549/2007 : α) Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (Α.Ε.Ι.), κατά την έννοια του άρθρου 16 παράγραφος 5 του Συντάγματος, είναι τα ιδρύματα της ανώτατης εκπαίδευσης, η οποία αποτελείται από δύο παράλληλους τομείς: αα) τον πανεπιστημιακό τομέα, ο οποίος περιλαμβάνει τα Πανεπιστήμια, τα Πολυτεχνεία και την Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών και ββ) τον τεχνολογικό τομέα, ο οποίος περιλαμβάνει τα Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (Τ.Ε.Ι.) και την Ανώτατη Σχολή Παιδαγωγικής και Τεχνολογικής Εκπαίδευσης.

συντακτικός νομοθέτης επανειλημμένα και ρητά θεσπίζει «κρατικό μονοπώλιο» της ανώτατης παιδείας με την έννοια ότι μόνο το κράτος μπορεί να προβεί στην ίδρυση πανεπιστημίων. Σε αντίθεση με τους άλλους εκπαιδευτικούς χώρους στους οποίους επιτρέπεται η ίδρυση ιδιωτικών εκπαιδευτηρίων και η συνύπαρξή τους με τα κρατικά, στον χώρο της ανώτατης παιδείας αναγνωρίζεται και επιτρέπεται η λειτουργία μόνο κρατικών πανεπιστημίων. Δεν είναι επομένως δυνατή η ίδρυση στη χώρα με οποιαδήποτε μορφή ή ονομασία «ιδιωτικών πανεπιστημίων». Δεν είναι επίσης δυνατή η ίδρυση και λειτουργία, με οποιαδήποτε μορφή «παραρτημάτων» ή «τμημάτων αλλοδαπών» πανεπιστημίων, η οποία θα οδηγούσε στην καταστρατήγηση της συνταγματικής απαγόρευσης. Ωστόσο, η απαγόρευση συστάσεως ιδιωτικών πανεπιστημίων στην Ελλάδα δε σημαίνει ότι απαγορεύεται να αναγνωριστούν στη χώρα οι σπουδές και οι ακαδημαϊκοί τίτλοι αλλοδαπών ιδιωτικών πανεπιστημίων. Στο πλαίσιο μάλιστα της Ευρωπαϊκής Ενώσεως, η αναγνώριση αυτή επιβάλλεται από το ευρωπαϊκό κοινοτικό δίκαιο.

Η ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ ΤΩΝ Α.Ε.Ι

Το άρθρο 16 παρ.5 ορίζει ότι η ανώτατη εκπαίδευση παρέχεται αποκλειστικά από ιδρύματα που αποτελούν νόμιμα πρόσωπα δημοσίου δικαίου με πλήρη αυτοδιοίκηση. Πρόκειται για μια συνταγματικά κατοχυρωμένη ειδική αυτοδιοίκηση με ρητή κ έντονη αναγνώριση. Τα ιδρύματα τελούν υπό κρατική εποπτεία, δικαιούνται της οικονομικής ενισχύσεως του κράτους και λειτουργούν σύμφωνα με τους νόμους που περιλαμβάνουν τους οργανισμούς τους. Με τον τρόπο αυτό, το Σύνταγμα εμπιστεύεται τον τομέα της ανώτατης παιδείας στην κρατική μέριμνα, προσδιορίζει τη νομική μορφή, υπό την οποία λειτουργούν τα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα, κατοχυρώνει την αυτοδιοίκησή τους και αναγνωρίζει το δικαίωμα οικονομικής ενισχύσεώς τους από τον κρατικό προϋπολογισμό.

Πέρα από την καθημερινή διοικητική αυτοτέλεια, το Σύνταγμα επιδιώκει, δηλαδή, και την οικονομική αυτοτέλεια των Α.Ε.Ι. το εδάφιο α της παραγράφου 5 του άρθρου 16 του Συντάγματος, εγγυάται και την «πλήρη αυτοδιοίκησή» τους. Η αυτοδιοίκηση αποτελεί, άλλωστε, και την ειδοποιό διαφορά του κατά την έννοια του άρθρου 16 του Συντάγματος ανώτατου εκπαιδευτικού ιδρύματος από άλλα, ισότιμα

μεν προς τα λοιπά, ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα του κράτους, όπου όμως δεν εφαρμόζεται η αρχή της ακαδημαϊκής ελευθερίας, όπως είναι οι παραγωγικές σχολές των ενόπλων δυνάμεων. Η αυτοδιοίκηση είναι έννοια διακεκριμένη από εκείνη της αυτονομίας. Κατ' επέκτασιν τα Α.Ε.Ι. δεν μπορούν να θέσουν κανόνες δικαίου για τον εαυτό τους, εκτός βέβαια αν υπάρξει σχετική νομοθετική εξουσιοδότηση. Η αυτοδιοίκηση σημαίνει απλώς ότι αυτά διαχειρίζονται με αυτοτέλεια και με δικά του, το καθένα, όργανα, τις υποθέσεις τους, πάντα όμως μέσα στο πλαίσιο των γενικών και αφηρημένων ρυθμίσεων που θεσπίζονται με τυπικό νόμο ή κανονιστική πράξη. Ωστόσο, ενόψει ακριβώς της πλήρους αυτοδιοίκησης, θα ήταν αντισυνταγματική κάθε διάταξη τυπικού νόμου σχετική με θέματα των Α.Ε.Ι., εάν στερούνταν γενικού και αφηρημένου χαρακτήρα και εμπεριείχε στην πραγματικότητα ατομική ρύθμιση.

Η «πλήρης αυτοδιοίκηση» των Α.Ε.Ι. έχει διφυή υπόσταση. Αφενός πρόκειται για ατομικό δικαίωμα αφού αποτελεί τη φυσική προέκταση της, κατά την παράγραφο 1 του άρθρου 16 του Συντάγματος, ακαδημαϊκής ελευθερίας. Είναι πρόδηλο ότι η ακαδημαϊκή ελευθερία θα διέτρεχε αυξημένους κινδύνους, αν τα πανεπιστήμια εντάσσονταν άμεσα στον κρατικό μηχανισμό, όπως συμβαίνει με τα δημοτικά σχολεία ή τα γυμνάσια και λύκεια. Αφετέρου όμως πρόκειται και για θεσμική εγγύηση, αφού το αυτοδιοικούμενο πανεπιστήμιο καθιερώνεται ως θεσμός, κυρίως για να εξυπηρετηθεί ο σκοπός της ανάπτυξης και προαγωγής της επιστήμης και της εξύψωσης της παιδείας, που αποτελεί «υποχρέωση» και μάλιστα «βασική αποστολή» του κράτους.

Στην έννοια της «πλήρους αυτοδιοίκησης» των Α.Ε.Ι. ανήκουν σε πολύ αδρές γραμμές αναφερόμενα ιδίως:

- i) Το δικαίωμά τους να επιλέγουν με τα δικά τους όργανα το διδακτικό προσωπικό τους, μέσα στο πλαίσιο των γενικών κανόνων του νόμου.
- ii) Το δικαίωμά τους να επιλέγουν τα όργανα διοίκησής τους.
- iii) Η οικονομική αυτοτέλεια, δηλαδή η ικανότητα της διοίκησης και διαχείρισης της περιουσίας τους με δικά τους όργανα, και βέβαια της σύνταξης ιδιαίτερου για κάθε Α.Ε.Ι. προϋπολογισμού και απολογισμού. Ρητά άλλωστε το άρθρο 16 παράγραφος 5 εδ. β' του Συντ. καθιερώνει δικαίωμα των Α.Ε.Ι. να ενισχύονται οικονομικά από το κράτος. Πρόκειται εδώ για πρόσθετη θεσμική εγγύηση που περιβάλλει την πλήρη αυτοδιοίκηση και δημιουργεί αξίωση καθενός Α.Ε.Ι. κατά του κράτους για κάλυψη τουλάχιστον των στοιχειωδών λειτουργικών αναγκών του, σε όσο βαθμό επαρκούν προς τούτο οι ίδιοι πόροι του.

iv) Η κατάρτιση των προγραμμάτων σπουδών από τα πανεπιστημιακά όργανα (πρβλ. άρθρο 24 παρ.6 ν.1268/1982).

Συνταγματικό όριο της πλήρους αυτοδιοίκησης είναι η, επίσης ρητά προβλεπόμενη στο άρθρο 16 παρ.5 εδ. β'. Συντ. κρατική εποπτεία επί των Α.Ε.Ι. Η άσκηση της εποπτείας αυτής, που συνίσταται σε έλεγχο νομιμότητας και όχι σκοπιμότητας, δεν επιτρέπεται να απεμποληθεί ούτε νομοθετικά. Ο έλεγχος αυτός οφείλει συνεπώς να ασκείται από τον εποπτεύοντα Υπουργό Παιδείας, και μάλιστα, σε όλες τις αποφάσεις, είτε θετικές είτε αρνητικές, των αρμοδίων εκλεκτορικών σωμάτων, χωρίς πάντως να αποκλείεται να τάξει ο νόμος αυτός σχετική αποκλειστική προθεσμία, μετά την πάροδο της οποίας ο Υπουργός καθίσταται κατά χρόνο αναρμόδιος.

ΦΟΙΤΗΤΕΣ - Α.Ε.Ι, ΜΙΑ ΕΙΔΙΚΗ ΚΥΡΙΑΡΧΙΚΗ ΣΧΕΣΗ

Ανάμεσα στους πανεπιστημιακούς διδασκάλους ή τους φοιτητές αφενός και το Α.Ε.Ι ως νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου αφετέρου υπάρχουν έννομες σχέσεις δημοσίου δικαίου, που αποτελούν ειδικές κυριαρχικές σχέσεις ή εξουσιαστικές σχέσεις. Από τις σχέσεις αυτές απορρέουν ιδιαίτερα δικαιώματα αλλά και ιδιαίτερες υποχρεώσεις, πέρα από τα δικαιώματα και τις σχέσεις του απλού πολίτη.

Οι φοιτητές, μέλη της πανεπιστημιακής κοινότητας, αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι της. Ο φοιτητής συνδέεται με το πανεπιστήμιο με ειδική σχέση δημοσίου δικαίου, η οποία ιδρύεται με την εγγραφή και λύεται με την αποφοίτηση.² Στο πλαίσιο της εκπαιδευτικής αυτής σχέσης εφαρμόζονται τα συνταγματικά δικαιώματα. Τα ΑΕΙ αποτελούν χώρο μέσα στον οποίο οι φοιτητές ασκούν συνταγματικά δικαιώματα σύμφυτα και μη προς την εκπαίδευση. Τα συνταγματικά δικαιώματα των φοιτητών ασκούμενα στον πανεπιστημιακό χώρο προσαρμόζονται θεσμικά και περιορίζονται μόνο κατά το μέτρο που επιβάλλεται από την αιτιώδη συνάφεια. Τα

² Σύμφωνα με το ν.3549/2007: Από το επόμενο ακαδημαϊκό έτος από την έναρξη ισχύος του παρόντος νόμου, η ανώτατη διάρκεια φοίτησης στις προπτυχιακές σπουδές δεν μπορεί να υπερβαίνει τον ελάχιστο αριθμό εξαμήνων που απαιτούνται για τη λήψη του πτυχίου, σύμφωνα με το ενδεικτικό πρόγραμμα σπουδών του τμήματος, προσαυξανόμενο κατά 100%. Μετά την πάροδο της ανώτατης διάρκειας φοίτησης, ο φοιτητής ή σπουδαστής θεωρείται ότι έχει απολέσει αυτοδικαίως τη φοιτητική ή σπουδαστική ιδιότητα, πράγμα το οποίο σημαίνει ότι παύει να τελεί υπό ειδική εξουσιαστική σχέση.

δικαιώματα των φοιτητών ασκούμενα στον πανεπιστημιακό χώρο, συνιστούν «μικτά» δικαιώματα, τα οποία διέπονται από τις ρυθμίσεις του άρθρου 16 και τις σχετικές συνταγματικές διατάξεις.

Η ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ³

Κατά το άρθρ. 16 εδ. α' « Η τέχνη και η επιστήμη, η έρευνα και η διδασκαλία είναι ελεύθερες η ανάπτυξη και η προαγωγή τους αποτελεί υποχρέωση του Κράτους».

Το β' εδάφιο του άρθρου 16 παρ. κατοχυρώνει την ακαδημαϊκή ελευθερία. Όπως ορίζει η διάταξη αυτή: « Η ακαδημαϊκή ελευθερία και η ελευθερία της διδασκαλίας δεν απαλλάσσουν από το καθήκον της υπακοής στο Σύνταγμα ».

Ακαδημαϊκή ελευθερία είναι η ελευθερία της επιστήμης, της έρευνας και της διδασκαλίας ασκούμενες στο πλαίσιο των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, από την οποία απορρέει η αξίωση ακώλυτης διεξαγωγής της έρευνας και διδασκαλίας.

Εκτός από το διδακτικό-ερευνητικό προσωπικό φορείς της ακαδημαϊκής ελευθερίας είναι και οι φοιτητές και σπουδαστές. Η προέχουσα θέση της έρευνας στο πανεπιστήμιο (η οποία αποτελεί την ειδοποιό διαφορά του προς το σχολείο) και η αλληλοσύνδεση έρευνας και διδασκαλίας (με αυτή τη σειρά που ακολουθείται , όχι τυχαία, και από το Σύνταγμα στο άρθρο 16) προϋποθέτει και δημιουργεί όχι μόνο έναν ελεύθερο ερευνητή-δάσκαλο που είναι εντελώς διαφορετικός από τον ελεγχόμενο δάσκαλο του σχολείου, αλλά και αντίστοιχα διαφορετικό δέκτη (τον φοιτητή) που είναι συγχρόνως, ως έναν βαθμό, και συνεργάτης στην έρευνα και τη διδασκαλία. Από τη διαπίστωση αυτή προκύπτουν συμπεράσματα για τα κριτήρια επιλογής και τις μεθόδους διδασκαλίας και αξιολογήσεως της επιδόσεως των φοιτητών, καθώς και συνέπειες για τους όρους εργασίας και διαβίωσης των φοιτητών και εξοπλισμού του πανεπιστημίου. Δεν προκύπτουν όμως συμπεράσματα που λησμονούν ότι ο κύριος σκοπός του φοιτητή είναι να μάθει και το κύριο δικαίωμά του είναι το δικαίωμα μαθήσεως⁴ και φοιτήσεως. Το δικαίωμα αυτό έχει την έννοια τόσο της ελεύθερης επιλογής επιστήμης και πανεπιστημίου (στο πλαίσιο

³ ΣτΕ 355/1943, υπόθ. Ι. Κακριδή (Η δίκη των τόνων) –ΣτΕ (Τμ.δ') 1043/1989 Το Σ 1989 σ.308, υπόθεση Ιδρύματος Σάκη Καράγεωργα- ΣτΕ 3756/1989 υπόθεση Στρατιωτικής Σχολής Ευελπίδων (ΣΕΕ)- ΣτΕ (Ολομ) 14/1988, ΝοΒ 1988 σ.811, υπόθ. St. Lawrence College.-

⁴ Βλ. ΣτΕ 2804/84 (Ολ.) Το Σ 1984,646 (646/650)

των αντικειμενικών δυνατοτήτων), καθώς και παρακολούθησης των μαθημάτων, όσο και την έννοια της απόκτησης γνώσεων και προπάντων της εξάσκησης στην ικανότητα του συλλογισμού, της κριτικής και της έρευνας. Οσοδήποτε μαζικά κι αν έχουν γίνει τα πανεπιστήμια, δεν μπορούν να απαρνηθούν αυτόν τον σκοπό χωρίς να απαρνηθούν τον εαυτό τους και τον λόγο ύπαρξής τους. Ο φοιτητής οφείλει βέβαια να συμβάλλει στην επιτυχία των σκοπών του πανεπιστημίου, αλλά ο κύριος σκοπός του είναι περισσότερο να πάρει παρά να δώσει, να ωφεληθεί παρά να ωφελήσει. Ο λόγος γι' αυτό είναι ότι ο φοιτητής, όσο ευφυής κι αν είναι έρχεται στο πανεπιστήμιο για να αποκτήσει ό,τι αυτός δεν έχει ακόμη, ενώ οι πανεπιστημιακοί δάσκαλοι κατέχουν ήδη, δηλαδή γνώση και πείρα. Επίσης ο φοιτητής είναι συνήθως περαστικός από το πανεπιστήμιο (κατά κανόνα το εγκαταλείπει μετά το πτυχίο του) ενώ οι καθηγητές είναι μόνιμα απασχολημένοι με την έρευνα και τη διδασκαλία στα πλαίσια του πανεπιστημίου. Δεν είναι, λοιπόν, νοητή ισότητα διδασκόντων και διδασκόμενων. Από τη διαπίστωση αυτή προκύπτει ότι το περιεχόμενο της ακαδημαϊκής ελευθερίας του φοιτητή είναι πολύ πιο περιορισμένο από εκείνο των πανεπιστημιακών δασκάλων. Αυτό αφορά κυρίως την έρευνα την οποία ο φοιτητής δεν μπορεί να ασκήσει αυτοδύναμα και για την οποία δεν έχει επομένως αξίωση. Αλλά και στη διδασκαλία μιας επιστήμης, που ο φοιτητής δε γνωρίζει ακόμη, δεν μπορεί εύλογα να αξιώσει συμμετοχή ή δικαίωμα συγκαθορισμού του περιεχομένου και της μεθόδου της ή σύμπραξης με αποφασιστική ψήφο στην κατάρτιση του προγράμματος σπουδών. Η σύμπραξη των φοιτητών αφορά κυρίως τη διαμόρφωση της φοιτητικής ζωής. Τα συμπεράσματα αυτά δεν προκύπτουν από την προσήλωση σε παραδεδομένα σχήματα και προνόμια ούτε από δυσπιστία στην ικανότητα και οξύνοια της νέας εκάστοτε γενιάς. Αντίθετα, απορρέουν από την προσανατολισμένη προς το Σύνταγμα σκέψη, ότι ο τρόπος με τον οποίο λειτουργεί το πανεπιστήμιο πρέπει να εξασφαλίζει και να προάγει -και όχι να παρεμποδίζει- την εκπλήρωση των σκοπών του, δηλαδή της ανάπτυξης της επιστημονικής έρευνας και διδασκαλίας.

ΑΞΙΩΣΗ ΙΣΗΣ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΤΩΝ ΦΟΙΤΗΤΩΝ

Ο φοιτητής έχει αξίωση ίσης μεταχείρισης (άρθρο 4 Σ) που θεμελιώνει αντίστοιχη υποχρέωση του εκπαιδευτικού ιδρύματος και δεσμεύει και τον κοινό νομοθέτη ο οποίος δεν μπορεί να εισάγει ευνοϊκές ή δυσμενείς διακρίσεις βασιζόμενος σε κριτήρια που απαγορεύει το Σύνταγμα, όπως το φύλο. Έτσι, η καθιέρωση ποσοτών στον αριθμό των εισαγόμενων φοιτητών βασιζόμενη στο φύλο είναι χωρίς άλλο λόγο αντισυνταγματική. Ο νόμος δεν μπορεί να ορίζει, ότι ο φοιτητικός πληθυσμός γενικά ή συγκεκριμένης σχολής θα αποτελείται από συγκεκριμένο ποσοστό ανδρών και γυναικών. Από την εγγραφή του, ο φορέας του δικαιώματος φοιτητής έχει αξίωση παροχής εκπαίδευσης χωρίς διάκριση εθνικότητας, φυλής γλώσσας και θρησκευτικών η πολιτικών πεποιθήσεων (άρθρ.5 παρ.2 Σ). Η διαγραφή λ.χ. άθεου φοιτητή από θεολογική σχολή αντιβαίνει στο σύνταγμα, καθόσον δεν επιβάλλεται από αιτιώδη συνάφεια. Κάθε φοιτητής έχει δικαίωμα να αναπτύσσει ελεύθερα την προσωπικότητα του και να συμμετέχει στην εκπαιδευτική-φοιτητική ζωή και έξω από αυτή σεβόμενος τα δικαιώματα των άλλων, το Σύνταγμα και τα χρηστά ήθη.

ΦΟΙΤΗΤΙΚΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΚΑΙ ΕΚΠΡΟΣΩΠΗΣΗ

Η σύνδεση της συμμετοχής των φοιτητών στα διοικητικά όργανα των Α.Ε.Ι. απορρέει και συνδέεται κατά κύριο λόγο με τα ακόλουθα συνταγματικά δικαιώματα ή αρχές:

α) Ανθρώπινη αξία

Ως καταστατική αρχή της ελληνικής συνταγματικής τάξης, η αρχή της ανθρώπινης αξίας διαπνέει και τροφοδοτεί το σύνολο των αναγνωριζόμενων και απονεμόμενων από αυτή δικαιωμάτων. «Ανθρωπος και ανθρώπινη αξία συνιστούν πραγματική - δικαιοϊκή ταυτότητα»⁵

β) Ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας

⁵ Ανδρέα Δημητρόπουλου, Συνταγματικά Δικαιώματα, Πανεπιστημιακές Παραδόσεις, έκδοση 2004, σελ. 102.

Ως ειδικότερη εκδήλωση της θεμελιώδους αρχής της ανθρώπινης αξίας, η ελευθερία ανάπτυξης της προσωπικότητας του άρθρου 5 παρ.1 Συντ. δεν περιέχει «προγραμματική πρόταση» αλλά ισχύον δίκαιο, κατοχυρώνει συνταγματικό δικαίωμα που αναπτύσσει πλήρη νομική δύναμη⁶. Το δικαίωμα της συμμετοχής των φοιτητών στα όργανα συνδιοίκησης του πανεπιστημίου συνδέεται άρρηκτα με την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας υπό την οριοθέτηση του Συντάγματος, των δικαιωμάτων των άλλων και των χρηστών ηθών

γ) Δικαίωμα του συνέρχεσθαι (άρθρο 11 παρ.1 Συντάγματος)

Στο προστατευτικό πεδίο του άρθρου αυτού εμπίπτουν οι δημόσιες κλειστές συναθροίσεις – συνεδριάσεις τόσο των οργάνων του φοιτητικού συλλόγου κάθε Τμήματος όσο και των οργάνων συνδιοίκησης του Α.Ε.Ι

δ) Δικαίωμα του Συνεταιρίζεσθαι (άρθρο 12 παρ.1 Συντάγματος)

«Το καθεστώς των φοιτητικών συλλόγων ερείδεται συνταγματικά στο άρθρο 16 παρ.5 του Συντάγματος, ωστόσο το πλαίσιο προστασίας τους πηγάζει και από το άρθρο 12 παρ.1 για τις ενώσεις προσώπων που, με την ευρύτερη έννοια, είναι οι τυπικές ή άτυπες μη πρόσκαιρες ενώσεις οι οποίες επιδιώκουν σκοπό μη κερδοσκοπικό.»⁷

ε) Η συνδικαλιστική ελευθερία (άρθρο 23 παρ.1 Συντ.)

Στο πλαίσιο της σύνδεσης της σωματειακής μορφής των φοιτητικών συλλόγων με την πολιτική τους φυσιογνωμία και τα αιτήματα που εκφράζουν μπορεί βάσιμα να υποστηριχτεί ότι η φοιτητική συμμετοχή στα συλλογικά όργανα του πανεπιστημίου στηρίζεται στη συνδικαλιστική ελευθερία του άρθρου 23 παρ.1 Συντ. που πρέπει να καθίσταται ανεμπόδιστη και να προστατεύεται. Επισημαίνεται, πάντως, η απουσία ειδικών ρυθμίσεων για αυξημένες θεσμικές εγγυήσεις στους εκπροσώπους των φοιτητών που ισχύουν σε άλλες κατηγορίες συνδικαλιστικών φορέων. Ωστόσο, η βασική συνταγματική διάταξη στην οποία στηρίζεται η φοιτητική συμμετοχή στα πανεπιστημιακά όργανα είναι αυτή του άρθρου 16 παρ.5 Συντ. Οι κυριότερες μορφές συμμετοχής των φοιτητών στα όργανα συνδιοίκησης των Α.Ε.Ι. είναι οι εξής:

α) Η Παρουσία εκπροσώπων στα συλλογικά όργανα

Αναφέρεται συνοπτικά ότι βάσει των διατάξεων του νόμου 1268/1982 «Οι φοιτητές έχουν δικαίωμα σε επίπεδο Τμήματος να εκλέγουν τη διοίκησή του με

⁶ Δαγτόγλου, τ. Β., σελ. 1145 – Παντελής Αντ., Ζητήματα συνταγματικών επιφυλάξεων 1984, σελ. 130 – Αντίθετα, Μάνεσης, Ατομικές Ελευθερίες 1982, σελ. 119

⁷ Βιδάλη Τ., Δημητρόπουλου Π., Παπακωνσταντίνου Απ., Παπανικολάου Κ., Το Σύνταγμα της Ελλάδος και η Ε.Σ.Δ.Α., εκδ. Σάκκουλα, 2001

συμμετοχή 50% το αριθμού των μελών Δ.Ε.Π. και να συμμετέχουν στο Δ.Σ. με 2 εκπροσώπους. Συμμετέχουν επίσης στον τομέα με 5 εκπροσώπους, εφόσον ο αριθμός αυτός δεν υπερβαίνει το 30% των μελών Δ.Ε.Π., στη Γ.Σ. της Σχολής μέσω των εκπροσώπων των Τμημάτων, στην Κοσμητεία με έναν εκπρόσωπο κατά τμήμα, στη σύγκλητο με έναν εκπρόσωπο ανά τμήμα και στο πρυτανικό συμβούλιο με έναν εκπρόσωπο.

Σημαντική κρίνεται η συμμετοχή των φοιτητών στη Γ.Σ. Τμήματος όπου λαμβάνονται σημαντικές αποφάσεις, στη Γ.Σ. του Τομέα όπου οι 5 φοιτητικοί εκπρόσωποι με τον εκπρόσωπο των Ε.Μ.Υ. μπορούν να σχηματίσουν πλειοψηφία στη Γ.Σ. όταν ο τομέας συγκροτείται με 5 μέλη Δ.Ε.Π. καθώς και στην Κοσμητεία και τη Σύγκλητο όπου αντιστοιχεί περίπου στον αριθμό των μετεχόντων καθηγητών.

β) Η Λειτουργία φοιτητικών συλλόγων

Ειδικός νόμος ορίζει τα όσα αφορούν τους φοιτητικούς συλλόγους και τη συμμετοχή των φοιτητών σε αυτούς.(άρθ.16 παρ. 5 εδ.δ')

Η πρόβλεψη του άρθρου αυτού επιτρέπει στον κοινό νομοθέτη να καθιερώσει ρυθμίσεις κατά παρέκκλιση των διατάξεων των άρθρων 12 και 23 του Συντάγματος και κυρίως να προβλέψει τη λειτουργία ενός μόνο φοιτητικού συλλόγου κατά τμήμα ΑΕΙ ο οποίος και θα αναλαμβάνει την εκπροσώπηση των φοιτητών στα πανεπιστημιακά όργανα. Ωστόσο, ο ειδικός αυτός νόμος δεν έχει εκδοθεί.

Ο νόμος 1268/1982 περιέχει ορισμένες σχετικές διατάξεις, τις οποίες το Σ.τ.Ε δικαίως χαρακτήρισε ως ατελείς και ακύρωσε την πρυτανική εκλογή του Πολυτεχνείου, γιατί σε αυτήν έλαβαν μέρος εκπρόσωποι των σπουδαστών που δεν είχαν εκλεγεί υπό συνθήκες που να εξασφαλίζουν την αντιπροσωπευτικότητά τους.⁸

Όπως, πάντως, ορίζεται για τους φοιτητικούς συλλόγους στο νεότερο ν.3549/2007 που αντικαθιστά κάποιες διατάξεις του ν. 1268/1982 : «Η ανάδειξη των εκπροσώπων των φοιτητών στα πανεπιστημιακά όργανα γίνεται για ετήσια θητεία και μόνο από το νόμιμο φοιτητικό σύλλογο κάθε τμήματος, ο οποίος οφείλει να έχει συγκροτηθεί ως νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου. Μέλη του φοιτητικού συλλόγου μπορούν να είναι όλοι οι φοιτητές του Τμήματος, εκτός από εκείνους που έχουν νομίμως διαγραφεί. Η εκλογή των τακτικών και αναπληρωματικών μελών του Διοικητικού Συμβουλίου του συλλόγου από τους φοιτητές του Τμήματος και με βάση τον αριθμό των ψήφων που συγκέντρωσε κάθε ψηφοδέλτιο, ο καθορισμός από το Δ.Σ. των τακτικών και αναπληρωματικών εκπροσώπων των φοιτητών στη Γενική

⁸ Σ.τ.Ε2805/1984(Ολ) Το Σ 1984,646

Συνέλευση του Τμήματος, καθώς και στα άλλα πανεπιστημιακά όργανα, διενεργείται με το σύστημα της απλής αναλογικής. Οι εκπρόσωποι των φοιτητών και οι αναπληρωτές τους ορίζονται με απόφαση του Δ.Σ. του νόμιμου φοιτητικού συλλόγου του κάθε Τμήματος, η οποία διαβιβάζεται στον Πρόεδρο του οικείου Τμήματος και ισχύει για το επόμενο ακαδημαϊκό έτος της διενέργειας της εκλογής. Τροποποίηση ή συμπλήρωση του διαβιβασθέντος καταλόγου των εκπροσώπων των φοιτητών και των αναπληρωτών τους δεν επιτρέπεται, εκτός των περιπτώσεων απώλειας της φοιτητικής ιδιότητας καθ' οιονδήποτε τρόπο.»

γ) Η αξιολόγηση των Πανεπιστημιακών διδασκάλων

Ο νόμος 1268/ 1982 παρέσχε στους φοιτητές και συγκεκριμένα στους φοιτητικούς εκπροσώπους και το δικαίωμα να αξιολογούν την διδακτική ικανότητα των μελών του ΔΕΠ και άλλων υποψηφίων, η δε αξιολόγηση αυτή που στην πράξη εκτείνεται και σε άλλα ζητήματα, όπως λ.χ στην πολυσήμαντη «συνεργασιμότητα» των υποψηφίων, αποτελεί στοιχείο που συνεκτιμάται υποχρεωτικά στις διαδικασίες εκλογής κ προαγωγής. Έχει μάλιστα επικρατήσει να παρίστανται οι φοιτητικοί αντιπρόσωποι καθ' όλη τη διάρκεια της συζητήσεως και της ψηφοφορίας, αν και δεν έχουν ψήφο, επηρεάζοντας έτσι ορισμένους από αυτούς που έχουν.

Το ΣτΕ αποδέχτηκε την αναδιαμόρφωση του πανεπιστημίου ως «πανεπιστήμιο των ομάδων» και περιορίστηκε στο να απαιτήσει η εκπροσώπηση των φοιτητών από τους φοιτητικούς συλλόγους να γίνεται βάση κριτηρίων που να είναι εξασφαλιστικά της ευρύτερης δυνατής συμμετοχής των φοιτητών στο σύλλογο τους. Με σειρά αποφάσεων του με παρόμοιο σκεπτικό⁹, το Συμβούλιο της Επικρατείας δέχεται ότι «η συμμετοχή των εκπροσώπων των φοιτητών στη γενική συνέλευση του τμήματος κατά τη διαδικασία εκλογής μελών του διδακτικού ερευνητικού προσωπικού και ειδικότερα η παρουσία τους κατά την κοινή συνεδρίαση της γενικής συνέλευσης και των εκλεκτόρων με τη δυνατότητα να υποβάλλουν ερωτήσεις και να αξιολογούν το διδακτικό έργο των υποψηφίων ευρίσκει έρεισμα στην αρχή της πλήρους αυτοδιοίκησης των Α.Ε.Ι. (άρθρο 16 §5 Συντ.), στην οποία ερείδεται το σύγχρονο σχήμα του πανεπιστημίου των ομάδων, λειτουργική προϋπόθεση του οποίου είναι η ισότιμη συμμετοχή στα συλλογικά

⁹ ΣτΕ 3837/1986 (Ολομ.), ΣτΕ 3324/1988 (Ολομ.), ΣτΕ 2923/87 (Ολομ.), ΣτΕ 2805/1984 (Ολομ.), ΣτΕ 1731/86 (Ολομ.), ΣτΕ 3738/1988 (Ολομ.), ΣτΕ 3837/86 (Ολομ.).

όργανα των εκπροσώπων κάθε ομάδας (μελών Δ.Ε.Π., φοιτητών) κατ' άρθρο 8 και 15 παρ.1, 3, 4 του νόμου 1268/1982».

Παρ' όλα αυτά διατυπώνονται και ορισμένες έντονες επιφυλάξεις ως προς τη σύμπραξη αυτή των φοιτητικών συλλόγων σε αυτές τις διαδικασίες. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Δαγτόγλου: «Δεδομένου ότι οι φοιτητικοί σύλλογοι είναι συνδεδεμένοι με πολιτικά κόμματα, των οποίων αποτελούν κατά κανόνα παραρτήματα, επιφέρουν κατ' ανάγκην πλήρη κομματικοποίηση της εκλογής και λειτουργίας των πανεπιστημιακών οργάνων, επιβάλλοντας αντί των ουσιαστικών επιστημονικών κριτηρίων, τα οποία δεν κατέχουν ακόμη οι φοιτητές, εξωεπιστημονικά και εξωπανεπιστημιακά κατά κανόνα κομματικά κριτήρια»¹⁰

Ανάλογες απόψεις εκφράζει και η μειοψηφία σε απόφαση της Ολομέλειας του ΣτΕ¹¹ όταν αναφέρει: «Τα Πανεπιστήμια δεν είναι πολιτικές κοινότητες, ώστε να διοικούνται με την αρχή της ίσης συμμετοχής ή ψήφου των ενδιαφερόμενων. Οι τελευταίοι (φοιτητές) έχουν δικαίωμα να ακούγονται (ή ακόμα και να ψηφίζουν) σε καθαρώς διοικητικά θέματα που αφορούν τη φοιτητικής τους ζωή».

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΟ ΑΣΥΛΟ¹²

Ήδη ο νόμος 1268/1982 αναγνωρίζει το πανεπιστημιακό άσυλο, για την εξασφάλιση και την προώθηση της ακαδημαϊκής ελευθερίας, της ελεύθερης επιστημονικής αναζήτησης και της ελεύθερης διακίνησης των ιδεών. Ο νεότερος νομός 3549/2007 ήρθε να επιφέρει ορισμένες μεταβολές στη ρύθμιση του θέματος. Το πανεπιστημιακό άσυλο καλύπτει όλους τους χώρους των ΑΕΙ, στους οποίους γίνεται η εκπαίδευση και η έρευνα. Οι χώροι αυτοί καθορίζονται με απόφαση και ευθύνη της Συγκλήτου για τα Πανεπιστήμια και της Συνέλευσης για τα Τ.Ε.Ι. όπως ορίζεται στο ν.3549/2007. Η έννοια του πανεπιστημιακού ασύλου συνίσταται στην απαγόρευση επέμβασης της δημόσιας δύναμης στους χώρους αυτούς, χωρίς την πρόσκληση ή άδεια του αρμόδιου οργάνου του ΑΕΙ. Το αρμόδιο όργανο αυτό σύμφωνα με το προηγούμενο καθεστώς ήταν τριμελές και αποτελούνταν από τον πρύτανη ή τον νόμιμο αναπληρωτή του και ανά ένα εκπρόσωπο του διδακτικού

¹⁰ Δαγτόγλου, Ατομικά Δικαιώματα Α', εκδόσεις Σάκκουλα, 2005, σ.797

¹¹ ΣτΕ 2805/1984 (Ολ.)

¹² Ν.3549/2007

ερευνητικού προσωπικού (ΔΕΠ) και των φοιτητών. Το επιφορτισμένο με την αρμοδιότητα του ασύλου όργανο αποφάσιζε μόνο με ομοφωνία όλων των μελών του. Σε περίπτωση διαφωνίας συγκαλείτο έκτακτα η σύγκλητος του ΑΕΙ την ίδια ημέρα, προκειμένου να αποφασίσει σχετικά. Σύμφωνα, όμως, με τη νεότερη ρύθμιση, αρμόδιο όργανο πλέον για την πρόσκληση ή άδεια επέμβασης δημόσιας δύναμης σε χώρους που καλύπτονται από το πανεπιστημιακό ασυλο είναι το Πρυτανικό Συμβούλιο για τα Πανεπιστήμια και το Συμβούλιο για τα Τ.Ε.Ι., με δικαίωμα ψήφου όλων των μελών τους. Τα όργανα αυτά συνέρχονται αμέσως, αυτεπαγγέλτως ή μετά από καταγγελία. Το αρμόδιο όργανο αποφασίζει πλέον κατά πλειοψηφία(και όχι με ομοφωνία όπως με την προηγούμενη νομοθετική ρύθμιση), τηρουμένων των διατάξεων του Εσωτερικού Κανονισμού του οικείου ιδρύματος και του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας.¹³

Επέμβαση δημόσιας δύναμης χωρίς την άδεια του αρμόδιου για το άσυλο οργάνου του ΑΕΙ επιτρέπεται μόνο εφόσον διαπράττονται αυτόφωρα κακουργήματα ή αυτόφωρα εγκλήματα κατά της ζωής.

Παρατηρείται, λοιπόν, μια σημαντική νομοθετική μεταρρύθμιση αναφορικά τόσο στο αρμόδιο όργανο, όσο και στον τρόπο λήψεως της απόφασης (ομοφωνία-πλειοψηφία) άρσης του πανεπιστημιακού ασύλου.

ΦΟΙΤΗΤΙΚΗ ΜΕΡΙΜΝΑ

Οι διατάξεις του άρθρου 29 του ν.1268/1982 για την φοιτητική μέριμνα μπορούν να χωρισθούν σε δύο κατηγορίες: στην πρώτη ομάδα εμπίπτουν οι παράγραφοι που περιλαμβάνουν ολοκληρωμένους κανόνες δικαίου και στην δεύτερη οι ρυθμίσεις που προβλέπουν παροχές προς τους φοιτητές και απαιτούν την εξειδίκευσή τους με προεδρικά διατάγματα. Η παράγραφος 2, ορίζει γενικώς ότι οι φοιτητές δικαιούνται να κάνουν χρήση όλων των εγκαταστάσεων και μέσων που διαθέτει το Α.Ε.Ι. για την εκπλήρωση του εκπαιδευτικού του έργου. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν τα φοιτητικά αναγνωστήρια και οι βιβλιοθήκες που διευκολύνουν τους φοιτητές στη μελέτη τους με τη διάθεση επιστημονικών

¹³Βλ. άρθρ.3 ν .3549/2007

συγγραμμάτων για όλα τα μαθήματα που διδάσκονται στο πανεπιστήμιο και διαφόρων άλλων βιβλίων -ελληνικών και ξένων-και τα πανεπιστημιακά γυμναστήρια. Η παράγραφος 7 εξουσιοδοτεί τον Πρύτανη να συγκροτήσει με απόφασή του ειδική υπηρεσία για την πληροφόρηση των φοιτητών, για τη διευκόλυνσή τους στην εξεύρεση εργασίας, για τον επαγγελματικό προσανατολισμό και την παροχή κοινωνικής μέριμνας. Τέτοιες υπηρεσίες παρέχει το Γραφείο Διασύνδεσης, το οποίο είναι ένα ειδικό γραφείο που μεσολαβεί μεταξύ της πανεπιστημιακής κοινότητας και της παραγωγής στοχεύοντας στη μεταξύ τους σύνδεση μέσω της ενημέρωσης των φοιτητών και των αποφοίτων σε θέματα σχετικά με την αγορά εργασίας και τον γενικότερο επαγγελματικό προσανατολισμό. Την διευκόλυνση παρακολούθησης των σπουδών επιδιώκουν οι παροχές των παραγράφων 3, 5 και 6 του άρθρου 29. Καταρχήν οι φοιτητές έχουν πλήρη ιατροφαρμακευτική και νοσοκομειακή περίθαλψη. Επίσης, τους παρέχονται διευκολύνσεις για τις μετακινήσεις τους σε όλη τη διάρκεια του έτους, καθώς και τα αναγκαία μέσα για την πολιτιστική τους καλλιέργεια και ψυχαγωγία (παρ.6). Το κράτος εξασφαλίζει στους φοιτητές μειωμένο εισιτήριο σε όλα τα μέσα μαζικής μεταφοράς που φτάνει το μισό της καθιερωμένης τιμής απλώς με την επίδειξη του φοιτητικού πάσο ενώ ανάλογες μειώσεις τιμής εξασφαλίζεται και σε ορισμένα πολιτιστικά δρώμενα όπως π.χ θεατρικές παραστάσεις, είσοδος σε μουσεία κ.α. Ειδικά μέτρα λαμβάνονται εξάλλου και για τους εργαζόμενους φοιτητές (παρ.8). Ως προς τη δωρεάν σίτιση των φοιτητών και την οργάνωση και λειτουργία των Φοιτητικών Λεσχών και Εστιατορίων, οι ρυθμίσεις της παραγράφου 5 του άρθρου 29 ν.1268, έχουν συμπληρωθεί με το άρθρο 49 παρ.1 ν.1404/1983. Σύμφωνα με τη νεότερη αυτή διάταξη, σε κάθε Α.Ε.Ι. ιδρύεται, ως Παράρτημά του, Φοιτητική Λέσχη και προσλαμβάνει τη μορφή νομικού προσώπου δημοσίου δικαίου. Κάθε λέσχη περιλαμβάνει τομείς ,όπως φωτογραφικό, χορευτικό, κινηματογραφικό, θεατρικό κ.α, οι προωθούν την ανάπτυξη των ανάλογων δραστηριοτήτων από τους φοιτητές ,οι οποίοι γίνονται μέλη με μία γραπτή δήλωσή τους. . Στην πανεπιστημιακή λέσχη λειτουργεί επίσης το Διδασκαλείο Ξένων Γλωσσών στο οποίο παρέχονται ξενόγλωσσα μαθήματα σε πολύ προσιτές τιμές για τους φοιτητές. Επιπλέον, οι φοιτητές που δικαιούνται κάρτα σίτισης μπορούν να σιτίζονται στα συμβεβλημένα εστιατόρια, στις εστίες ή στα οικοτροφεία, εάν διαμένουν σε αυτά .Οι φοιτητές διατηρούν όλες τις ανωτέρω παροχές για χρονικό διάστημα που υπερβαίνει κατά το ήμισυ τον ελάχιστο χρόνο των προπτυχιακών σπουδών στο Τμήμα τους. Ακόμη ο φοιτητής, μπορεί να ζητήσει την αναστολή της

φοιτήσεώς του, οπότε αίρεται η φοιτητική ιδιότητα και αναστέλλονται όλα τα δικαιώματα που θεσπίζει το άρθρο 29 (παράγραφοι 9 και 10). Παροχή προς τους φοιτητές συνιστά και η δωρεάν διανομή των διδακτικών βιβλίων και βοηθημάτων. Τέλος, πρέπει να αναφερθεί και η ρύθμιση του νόμου 2083/1992 για το σύστημα χορήγησης υποτροφιών και δανείων στους φοιτητές από το αρμόδιο ίδρυμα Ι.Κ.Υ (Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών). Οι υποτροφίες αυτές διακρίνονται σε υποτροφίες επίδοσης και υποτροφίες ενίσχυσης ανάλογα με τον λόγο για τον οποίο χορηγούνται. Υπάρχουν σχετικές διατάξεις και στον πρόσφατα ψηφισθέντα νεότερο νόμο 3549/2007.¹⁴

ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ

Κατά το άρθρο 16 παρ.1 εδ. 2 «η ακαδημαϊκή ελευθερία και η ελευθερία της διδασκαλίας δεν απαλλάσσουν από το καθήκον της υπακοής στο Σύνταγμα». Όπως και τα άλλα ατομικά δικαιώματα, έτσι και η ακαδημαϊκή ελευθερία τόσο των διδασκόντων όσο και των διδασκόμενων, δεν περιλαμβάνει την ελευθερία παράβασης των γενικών νόμων, των νόμων δηλαδή εκείνων που προστατεύουν ένα έννομο αγαθό χωρίς να στρέφονται ούτε κατά ορισμένου προσώπου ούτε κατά ορισμένης επιστημονικής θεωρίας, ούτε να καθιστούν αδύνατη ή να δυσχεραίνουν δυσανάλογα την επιστημονική έρευνα και διδασκαλία. Υπ' αυτή την έννοια η ακαδημαϊκή ελευθερία, παρά το ότι περιορίζεται από τους γενικούς νόμους, προστατεύεται, όπως και η ελευθερία της γνώμης, και έναντι του νομοθέτη.

Το ΣτΕ δέχεται μεν ορθά ότι η ακαδημαϊκή ελευθερία «είναι ως προς το περιεχόμενο και τη μέθοδο της διδασκαλίας και της έρευνας απόλυτη και ισχύει έναντι πάντων, μη επιδεχόμενη άλλους περιορισμούς από εκείνους που απορρέουν από την υποχρέωση σεβασμού εκ μέρους του πανεπιστημιακού διδασκάλου ή ερευνητή των άλλων διατάξεων του Συντάγματος.»¹⁵ Κατά τη διεξαγωγή όμως της έρευνας και της διδασκαλίας δεν μπορεί να αμφισβητηθεί ότι ο φορέας της ακαδημαϊκής ελευθερίας δεν είναι ελεύθερος να διαπράττει ατιμωρητί π.χ. εσχάτη προδοσία ή εγκλήματα κατά της τιμής.

¹⁴ Βλ. π.χ άρθ. 13 (για τη διανομή των συγγραμμάτων και βιβλιοθήκες) και 15 (για δάνεια και υποτροφίες)

¹⁵ Σ.τ.Ε 2786/84 (Ολ.) Το Σ1984, 566 (568)

Η υποχρέωση υπακοής στο Σύνταγμα όπως και η απαγόρευση της κατάχρησης της ακαδημαϊκής ελευθερίας παραβιάζεται όμως όχι μόνο με τη χρησιμοποίηση της θέσης του πανεπιστημιακού διδασκάλου (όπως και εκείνης του φοιτητή) στο πανεπιστήμιο για προπαγάνδα εναντίον του ίδιου του Συντάγματος και των αρχών του (περί του πολιτεύματος, των ατομικών δικαιωμάτων κ.ο.κ.). Δεν απαγορεύεται αντιθέτως η επιστημονική κριτική και μάλιστα ανεξάρτητα από το αντικείμενό της. Επιστημονική είναι η κριτική που αφενός στηρίζεται σε επιστημονικά μόνο επιχειρήματα και αφετέρου σέβεται τον επιστημονικό αντίλογο και διάλογο. Προπαγάνδα, παραπληροφόρηση, διέγερση μίσους ή περιφρόνησης, άσκηση ψυχολογικής ή σωματικής βίας, λογοκρισία και σαμποτάζ γνώμων και ομιλητών δεν έχουν θέση στο πανεπιστήμιο, δεν καλύπτονται από την ακαδημαϊκή ελευθερία και δεν πρέπει να γίνονται ανεκτά.¹⁶

Ανάμεσα στους πανεπιστημιακούς δασκάλους ή τους φοιτητές αφενός, και το ΑΕΙ ως νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου αφετέρου, υπάρχουν έννομες σχέσεις δημοσίου δικαίου που αποτελούν ειδικές κυριαρχικές σχέσεις. Από τις σχέσεις αυτές απορρέουν ιδιαίτερα δικαιώματα αλλά και ιδιαίτερες υποχρεώσεις πέρα από τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του απλού πολίτη. Μερικές από τις υποχρεώσεις αυτές περιορίζουν την άσκηση της ακαδημαϊκής ελευθερίας. Είναι βέβαια χαρακτηριστικό του «συντεχνιακού» χαρακτήρα του νόμου 1268/1982 ότι, μόνος ανάμεσα σ' όλους τους πανεπιστημιακούς νόμους των αναπτυγμένων χωρών, προβλέπει μόνο δικαιώματα των φοιτητών¹⁷ και καμία υποχρέωση αλλά ούτε και πειθαρχική τους ευθύνη.

Αναφορικά με τους πανεπιστημιακούς διδασκάλους όπως προκύπτει από τη θέση τους ως δημόσιων λειτουργών (και όχι ως κοινών δημόσιων υπαλλήλων)¹⁸ και από τον επιστημονικό χαρακτήρα της έρευνας και διδασκαλίας που διεξάγουν, είναι ελεύθεροι να ασκούν οποιαδήποτε επιστημονική κριτική ανεξάρτητα από το αντικείμενό της, έστω κι αν αφορά την πολιτική ή την αδράνεια της κυβέρνησης, πρέπει όμως να περιορίζουν μέθοδο και σκοπό της κριτικής στα όρια της επιστήμης. Δεν μπορούν επομένως να χρησιμοποιούν τις δυνατότητες που τους παρέχει η πανεπιστημιακή διδασκαλία για να εκτρέπονται σε προσωπικές επιθέσεις ή

¹⁶ Πρβλ και άρθρ. 18 ΕΣΔΑ

¹⁷ Βλ. προπάντων άρθρο 29 ν. 1268/1982

¹⁸ Άρθρ. 16 παρ. 6 υποπαρ. 1 Συντ.

κομματική προπαγάνδα.¹⁹ Στις εξωπανεπιστημιακές εκδηλώσεις και δημοσιεύσεις τους όμως υπάγονται μόνο στους περιορισμούς του κοινού πολίτη και όχι του δημοσίου υπαλλήλου.

Και οι φοιτητές, από την εγγραφή τους, τελούν σε ειδική σχέση δημοσίου δικαίου με το ΑΕΙ στο οποίο σπουδάζουν. Από τη σχέση αυτή προκύπτουν ειδικά δικαιώματα και υποχρεώσεις που οι φοιτητές δεν έχουν πριν από την εγγραφή τους ούτε μετά την αποφοίτησή τους από το ΑΕΙ. Όταν άλλωστε το Σύνταγμα ορίζει ότι η ακαδημαϊκή ελευθερία δεν απαλλάσσει από το καθήκον της υπακοής στο Σύνταγμα, εννοεί όλους τους φορείς της ακαδημαϊκής ελευθερίας, άρα και τους φοιτητές.

Αλλά και από τον επιστημονικό χαρακτήρα των σπουδών τους προκύπτουν για τους φοιτητές περιορισμοί ανάλογοι με εκείνους που ισχύουν για τους πανεπιστημιακούς διδασκάλους. Δεν μπορούν επομένως να χρησιμοποιούν τις δυνατότητες που τους παρέχει η πανεπιστημιακή φοίτηση για να εκτρέπονται σε προσωπικές εξυβρίσεις ή κομματική προπαγάνδα.²⁰ Στις εξωπανεπιστημιακές εκδηλώσεις τους όμως υπάγονται μόνο στους περιορισμούς του κοινού πολίτη.

ΓΕΝΙΚΕΣ ΔΙΑΤΥΠΩΣΕΙΣ- ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Εν αντιθέσει προς την ελευθερία της επιστήμης, της έρευνας και της διδασκαλίας εν γένει, η ακαδημαϊκή ελευθερία δεν είναι μόνο ένα ατομικό δικαίωμα, αλλά και θεσμική εγγύηση, η συνταγματική δηλαδή κατοχύρωση του πανεπιστημίου ως θεσμού, όχι για χάρη των συγκεκριμένων σε δεδομένο χρόνο φορέων του, αλλά ανεξάρτητα από αυτούς και εν όψει της αποστολής και των σκοπών του θεσμού, που αποτελούν συνταγματικά προστατευόμενο συμφέρον.²¹ Το δικαίωμα αυτό κατοχυρώνεται οργανωτικά με την «πλήρη αυτοδιοίκηση» των Α.Ε.Ι. που προβλέπει το άρθρο 16 παρ.5 του Συντάγματος. Στο πλαίσιο αυτό της ακαδημαϊκής ελευθερίας, ναι μεν ο κύριος σκοπός του φοιτητή είναι να μάθει και το κύριο δικαίωμα του είναι

¹⁹ Π. Δ.Δαγτόγλου, Συνταγματικό Δίκαιο, Ατομικά Δικαιώματα τομ. Α΄ εκδ. Αντ. Ν, Σάκκουλα , σ.802επ

²⁰ Π. Δ.Δαγτόγλου, Συνταγματικό Δίκαιο, Ατομικά Δικαιώματα τομ. Α΄ εκδ. Αντ. Ν, Σάκκουλα , σ.804

²¹ Π. Δ.Δαγτόγλου, Συνταγματικό Δίκαιο, Ατομικά Δικαιώματα τομ. Α΄ εκδ. Αντ. Ν, Σάκκουλα , σ.763 επ.

το δικαίωμα της μαθήσεως²² και φοιτήσεως αλλά συγχρόνως ο φοιτητής είναι, ως ένα βαθμό, και συνεργάτης στην έρευνα και τη διδασκαλία. Για το λόγο αυτό το Σύνταγμα αλλά κυρίως νόμος 1268/1982 «Για τη δομή και τη λειτουργία των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων», παρέχει στους φοιτητές διευρυμένες ελευθερίες. Αυτό έχει ως στόχο την εξασφάλιση της ανεπηρέαστης έκφρασης και διάδοσης των ιδεών στο πανεπιστημιακό περιβάλλον, γεγονός που εξυπηρετεί τον απώτερο σκοπό του.

Ωστόσο, τα δικαιώματα αυτά δεν είναι λίγες οι φορές ασκούνται από τους φορείς τους με μη ορθολογικό τρόπο, και όχι πάντα με γνώμονα το συμφέρον της πανεπιστημιακής κοινότητας. Χαρακτηριστικές είναι οι περιπτώσεις σύμπραξης των φοιτητών στην εκλογή και λειτουργία των πανεπιστημιακών οργάνων, που πολλές φορές γίνεται με εξωπανεπιστημιακά κατά κανόνα κομματικά κριτήρια, δεδομένου ότι οι φοιτητικοί σύλλογοι είναι συνδεδεμένοι με πολιτικά κόμματα.

Δεδομένου ότι η ανώτατη εκπαίδευση διανύει μια μεταβατική περίοδο είναι ευκαιρία να αντιμετωπιστούν αποτελεσματικά ορισμένα καίρια ζητήματα.

Η εκπροσώπηση των φοιτητών από τους φοιτητικούς συλλόγους θα πρέπει να γίνεται με κριτήρια όσο το δυνατόν πιο εξασφαλιστικά της ευρύτερης συμμετοχής των φοιτητών στο σύλλογό τους, ενώ πρέπει να εξασφαλίζεται η προσέγγιση καθηγητών – φοιτητών και η διεξαγωγή γνήσιου και υγιούς διαλόγου στα θεσμικά όργανά του πανεπιστημίου με την ενεργό συμμετοχή όλων των ενδιαφερόμενων πανεπιστημιακών ομάδων. Όλα αυτά θα πρέπει να γίνουν μέσα σε ένα δημοκρατικό πλαίσιο και με σκοπό τη διασφάλιση ολοκληρωμένων και επαρκών θεσμικών και δημοσιονομικών εγγυήσεων για την εύρυθμη και παραγωγική λειτουργία του πανεπιστημίου και την πραγμάτωση της σημαντικής πνευματικής και κοινωνικής αποστολής του.

Τέλος, επιβάλλεται η προσαρμογή στις σύγχρονες ανάγκες ώστε να συμβαδίζουν τα ελληνικά Πανεπιστήμια με τις εξελίξεις όπως διαμορφώνονται στην Ευρώπη.

²² ΣτΕ 2805/1984 (Ολ.)

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παιδεία αποτελεί θεμελιώδες συνταγματικό δικαίωμα το οποίο περιλαμβάνει και την ανώτατη εκπαίδευση. Σύμφωνα με το Σύνταγμα, τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα προβλέπονται ως πλήρως αυτοδιοικούμενα, θέτοντας έτσι ο συντακτικός νομοθέτης όρια στην κρατική εξουσία και εξασφαλίζοντας την ακαδημαϊκή ελευθερία, το σπουδαιότερο δικαίωμα που απολαμβάνει η ακαδημαϊκή κοινότητα. Ταυτόχρονα με την ακαδημαϊκή ελευθερία οι φοιτητές στο πλαίσιο της ιδιότητάς τους απολάβουν σειρά δικαιωμάτων, όπως το δικαίωμα στην ίση μεταχείριση, την ελευθερία γνώμης και έρευνας, το πανεπιστημιακό άσυλο κ.α. ενώ τους αναγνωρίζεται το δικαίωμα συμμετοχής και εκπροσώπησης στα διοικητικά όργανα του πανεπιστημίου. Ωστόσο, η ακαδημαϊκή ελευθερία δεν απαλλάσσει από τη υποχρέωση υπακοής στο Σύνταγμα και τους γενικούς νόμους, ενώ περιορισμοί προκύπτουν και από τον επιστημονικό χαρακτήρα των σπουδών.

SUMMARY

Education constitutes fundamental constitutional right, which includes also the higher education. According to the Constitution, Institutions of Higher Education are forecasted as completely self-employed, placing thus the syntactic legislator limits in the government owned power and ensuring the academic freedom, the most important right that enjoys the academic community. Simultaneously with the academic freedom the students enjoy a range of rights, as the right in the equal treatment, the freedom of opinion and research, the academic asylum as well as the right of attendance and representation in the administrative bodies of university. However, the academic freedom does not release students from the obligation of obedience in the Constitution and the general laws, while other restrictions result also from the scientific character of study.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

A. ΒΙΒΛΙΑ

1. Αντωνίου Θεοδώρας, Στοιχεία άμεσης δημοκρατίας στο αναθεωρημένο Σύνταγμα του 1975, Από την αντιπροσώπευση στην ταυτότητα, Εκδόσεις Σάκκουλα 1988.

2. Bartlsperger, VVDstRL, 1975.

3. Βενιζέλου Ευάγγελου – Χρυσόγονου Κωνσταντίνου, Πρακτικά συνταγματικού δικαίου και ατομικών ελευθεριών εκδόσεις Σάκκουλα 1993.

4. Βλάχου Γ., Το Σύνταγμα της Ελλάδος, Επίμετρο, 1979.

5. Δαγτόγλου Π., Ατομικά Δικαιώματα Α' Τόμος, Εκδόσεις Σάκκουλα 2005.

6. Δημητρόπουλος Ανδρέας, Συνταγματικά δικαιώματα , γενικό μέρος, εκδόσεις Αντ. Ν.Σάκκουλα, 2005, Αθήνα-Θεσσαλονίκη

- , Συνταγματικά δικαιώματα, ειδικό μέρος, παραδόσεις συνταγματικού δικαίου τομ.ιι ημ.β. , 2005, Αθήνα

-Τα αμυντικά δικαιώματα του ανθρώπου και η μεταβολή της έννομης τάξης, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, 1981, Αθήνα-Κομοτηνή

7 Μάνεση Αριστόβουλου, Η συνταγματική προστασία της ακαδημαϊκής ελευθερίας. Ανάπτυπο από το περιοδικό «*Ο Πολίτης*», 1977.

- Συνταγματική Θεωρία και Πράξη, 1980.

- Ατομικές Ελευθερίες, Έκδοση 4η, 1982.

8. Μαντζούφα Π., Ακαδημαϊκή Ελευθερία, 1980.

9. Μιχαλόπουλου Αναστάσιου, Οι πρόσφατες εξελίξεις των νομοθετικών και διοικητικών ρυθμίσεων για την ανώτατη Παιδεία στην Ελλάδα, διδακτορική διατριβή, Ιανουάριος 1990.

10. Πανούση Γ. Κλάδη Δ.: Ο νόμος – πλαίσιο για τη δομή και τη λειτουργία των Α.Ε.Ι., Εκδόσεις Σάκκουλα 1996.

11. Παντελή Αντ., Ζητήματα Συνταγματικών Επιφυλάξεων, 1984.

12. Σβώλου Αλέξανδρου-Βλάχου Γ.: Το Σύνταγμα της Ελλάδος, τόμος Β', 1955.

13. Σκουρή Βασίλη, Το Δίκαιο της Παιδείας, Εκδόσεις Σάκκουλα 1995.

14. Χουβαρδά Γ.: Η ελευθερία της διδασκαλίας, της τέχνης και της επιστήμης και η συμμετοχή των φοιτητών εις την διοίκηση του Πανεπιστημίου, 1977.

15. Χρυσόγονου Κωνσταντίνου, Συνταγματικά Δικαιώματα, Εκδόσεις Σάκκουλα 2002.

B. ΑΡΘΡΑ ΣΕ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Βεγλερή Φ., Τα δικαιώματα του ανθρώπου και οι περιορισμοί τους, Περιοδικό το Σύνταγμα 1979.

Γ. internet

http://europa.eu.int/abc/12lessons/index9_el.htm

<http://lawdb.intrasoftnet.com>

ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ

- Σ.τ.Ε 2805/1984 «μη προέχουσα θέση καθηγητών κατά τις πρυτανικές εκλογές»
- Σ.τ.Ε 2788/1984 «έννοια πλήρους αυτοδιοίκησης Α.Ε.Ι»
- Σ.τ.Ε 1731/1986 «εκλογή μελών Δ.Ε.Π και παράσταση φοιτητών»
- Σ.τ.Ε 3837/1986 «συμμετοχή στη διοίκηση Α.Ε.Ι»
- Σ.τ.Ε 1735/1987 «διατήρηση ιδιότητας φοιτητή μέχρι τη λήψη του πτυχίου»
- Σ.τ.Ε 2923/1987 «εκπροσώπηση φοιτητών στη γενική συνέλευση»
- Σ.τ.Ε 3324/1988 «όργανα διοικήσεως Α.Ε.Ι και τμημάτων, αρμοδιότητες και συμμετοχή των φοιτητών»
- Σ.τ.Ε 3738/1988 «Γ.Σ. Τμήματος και συμμετοχή φοιτητών»
- Σ.τ.Ε 3324/2000 «αρχή της ισότητας- μετεγγραφές φοιτητών από τη Γιουγκοσλαβία»

ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ

ΣτΕ 1731/1986 (ολ.)

Εκλογές διδακτικού επιστημονικού Προσωπικού (ΔΕΠ). Ανώτατα εκπαιδευτικά Ιδρύματα (ΑΕΙ). Ισότιμη εκπροσώπηση Φοιτητών κ' επιστημονικών συνεργατών. Κατά το άρθρο 15 του ν. 1268/82, οι εκπρόσωποι των φοιτητών, μετέχοντες στη συνεδρίαση ως μέλη της γενικής συνελεύσεως του Τμήματος κατά τη σχετική συζήτηση μεταξύ των εκλεκτόρων, δεν αποχωρούν από τη συνεδρίαση μετά την ανάλυση από εκπρόσωπό τους των πορισμάτων αξιολογήσεως του διδακτικού έργου των υποψηφίων και την τυχόν υπόμνηση της αξιολογήσεως του διδακτικού έργου, αλλά παραμένουν παριστάμενοι κατά την ψηφοφορία ώστε να δύνανται να παρέχουν τυχόν περαιτέρω διευκρινήσεις στα ψηφίσαντα μέλη (μειοψ.) η ισότιμη εκπροσώπηση των φοιτητών και των επιστημονικών συνεργατών με ποσοστό 50% και 15% αντιστοίχως των εκπροσώπων του ΔΕΠ στην γενική συνέλευση του τμήματος κατά την διαδικασία της εκλογής μελών του ΔΕΠ όχι μόνον δεν προσκρούει σε συνταγματική διάταξη αλλά αντιθέτως ευρίσκει έρεισμα στην αρχή της πλήρους αυτοδιοικήσεως των ΑΕΙ (μειοψ.).

ΣτΕ 3324/2000 (Ολομ.)

Μετεγγραφές φοιτητών από Παν/μια της Γιουγκοσλαβίας στην Ελλάδα. Οι αιτήσεις ακυρώσεως κατά των πράξεων των απορριπτικών μετεγγραφών των φοιτητών εξωτερικού υπάγονται στην αρμοδιότητα των διοικητικών εφετειών. Κατ' εξαίρεση έχει σχετική αρμοδιότητα το ΣτΕ, εφόσον έχει εκδικάσει σχετικές υποθέσεις. Γνώμη της μειοψηφίας ότι αποκλειστική αρμοδιότητα έχει το ΣτΕ. Δικαστικός έλεγχος της αρχής της ισότητας. Τρόποι εισαγωγής στα ημεδαπά Α.Ε.Ι. Διαδικασία μετεγγραφής. Εξαιρετική ρύθμιση μετεγγραφών από το Παν/μιο της Πρίστινα κατά το έτος 1998-1999. Κρίση ότι η σχετική ρύθμιση δεν αντιβαίνει την αρχή της ισότητας. Αντίθετη γνώμη μειοψηφίας. (Σημείωμα Α. Παπακωνσταντίνου, ΤοΣ 2001:390).

2923/1987 ΣτΕ (Ολομ)

ΑΕΙ. Εκλογή των μελών διδακτικού επιστημονικού προσωπικού με την συμμετοχή εκπροσώπων των φοιτητών στη γενική συνέλευση του τμήματος. Ατελής και αντισυνταγματική η διάταξη που ορίζει τον τρόπο εκλογής των εκπροσώπων των

φοιτητών (άρθρο 2 παρ 3 εδ. β' Ν. 1268/82). Η ανάδειξη των εκπροσώπων των φοιτητών με άμεση εκλογή όλων των εγγεγραμμένων φοιτητών είναι συνταγματική.

3738/1988 ΣτΕ

ΑΕΙ-ΔΕΠ. Εκλογή καθηγητή. Μη νόμιμη η σύνθεση του εκλεκτορικού σώματος αν μετέχουν εκπρόσωποι των φοιτητών οι οποίοι έχουν εκλέγει από τους υφισταμένους φοιτητικούς συλλόγους που λειτουργούσαν στα πλαίσια του παλιού οργανωτικού πλαισίου του Πανεπιστημίου. Παράνομη απόφαση εκλογής. Ακύρωση υπουργικής απόφασης διορισμού.

Ενδεικτικά παρατίθεται η απόφαση της ολομέλειας του Σ.τ.Ε. 2923/1987:

Πρόεδρος: Θ. Κουρουσόπουλος

Εισηγητής: Ν. Παπαδημητρίου, σύμβουλος

Επειδή με την κρινόμενη αίτηση, ζητείται παραδεκτός η ακύρωση της Β2/5467/12.9.1984 αποφάσεως του Υπουργού Παιδείας και Θρησκευμάτων (ΦΕΚ 165 τ.ν.π.δ.δ). Με την απόφαση αυτή διορίσθηκε ο Θεόδωρος Γεωργιάδης σε μόνιμη θέση επίκουρου καθηγητή του τμήματος βιολογίας της φυσικομαθηματικής σχολής του Πανεπιστημίου Πατρών, μετά την εκλογή του από τη γενική συνέλευση και το εκλεκτορικό σώμα (απόφ.41/2.6.1984).

Επειδή, στη δίκη παρεμβαίνει παραδεκτός και με έννομο συμφέρον για τη διατήρηση της ισχύος της προσβαλλόμενης αποφάσεως ο διορισθείς επίκουρος καθηγητής Θεόδωρος Γεωργιάδης.

Επειδή, η υπόθεση εισάγεται για συζήτηση ενώπιον της ολομέλειας του Σ.τ.Ε. μετά την 3837/1986 παραπεμπτική απόφαση του Γ' Τμήματος για επίλυση του γενικότερης σημασίας ζητήματος του τρόπου αναδείξεως των εκπροσώπων των φοιτητών στη γενική συνέλευση του τμήματος, η οποία σε κοινή συνεδρίαση με το εκλεκτορικό σώμα αποφασίζει για την εκλογή και εξέλιξη των μελών Δ.Ε.Π. των Α.Ε.Ι.

Επειδή, με το άρθρο 15 του ν.1268/1982 (φεκ. 87), ρυθμίζεται το θέμα της εκλογής και εξέλιξης των μελών Δ.Ε.Π. ΤΩΝ Α.Ε.Ι. Ειδικότερα στην παράγραφο 1 του άρθρου αυτού με τον τίτλο «Προκήρυξη» ορίζεται ότι

«α) Η Γ.Σ. του Τμήματος προκηρύσσει τις θέσεις Δ.Ε.Π. που είναι κενές.

Στην προκήρυξη αναφέρεται η βαθμίδα και ο Τομέας της υπό πλήρωση θέσης.

β) Η προκήρυξη δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως και τουλάχιστον δύο φορές σε τρεις ημερήσιες εφημερίδες της Αθήνας, σε δύο της Θεσσαλονίκης και σε δύο των εδρών Α.Ε.Ι. της χώρας εφόσον κυκλοφορούν». Στην παράγραφο 3 ορίζεται ότι «α) Μέσα σε αποκλειστική προθεσμία πέντε ημερών από την υποβολή της αιτήσεως ή την ημερομηνία υποχρεωτικής κρίσης για εξέλιξη ή από το τέλος της 30ήμερης προθεσμίας, εφόσον πρόκειται για προκήρυξη θέσης, συγκροτείται με απόφαση της Γ.Σ. Τμήματος τριμελής επιτροπή από μέλη του Δ.Ε.Π. του ιδίου ή συγγενέστερου γνωστικού πεδίου, τα οποία μπορούν να είναι εκλέκτορες κατά την παρ.4». Στην ως άνω παρ.4 με τον τίτλο «Εκλέκτορες – Ψηφοφορίες» ορίζεται ότι: «Δικαίωμα ψήφου για την εκλογή ή την εξέλιξη μελών Δ.Ε.Π. του τμήματος της βαθμίδας για την οποία γίνεται η κρίση και των ανώτερων από αυτήν, οι οποίοι συγκροτούν σώματα εκλεκτόρων, εφόσον ο αριθμός τους δεν υπερβαίνει τους 30. Η αποστολή των εκλεκτόρων σωμάτων περατώνεται μόλις ολοκληρωθεί η συγκεκριμένη διαδικασία. δ) Μέσα σε αποκλειστική προθεσμία 10 ημερών από την υποβολή της εισηγητικής έκθεσης ή μετά την άπρακτο πάροδο της σχετικής προθεσμίας συνέρχονται υπό την προεδρία του Προέδρου του Τμήματος σε κοινή συνεδρίαση η Γ.Σ. Τμήματος και το σώμα εκλεκτόρων. Στην αρχή της συνεδρίασης εκπρόσωπος των φοιτητών μελών της Γ.Σ. Τμήματος αναλύει τα πορίσματα της αξιολόγησης της διδακτικής ικανότητας των υποψηφίων. Μετά από σχετική συζήτηση μεταξύ των εκλεκτόρων, στο τέλος της οποίας εκπρόσωπος των φοιτητών μελών της Γ.Σ. μπορεί να υπομνήσει στους εκλέκτορες την αξιολόγηση του διδακτικού έργου των υποψηφίων, γίνεται ψηφοφορία για την εκλογή ή την προαγωγή. Οι εκλέκτορες αιτιολογούν ειδικά την ψήφο τους. Στην αρχή της συνεδρίασης οι υποψήφιοι μπορούν να αναπτύξουν προφορικά τις απόψεις τους για το περιεχόμενο της έκθεσης, απαντούν σε ερωτήσεις των μελών των δύο σωμάτων και αποχωρούν. ε) Υποψήφιος που συγκεντρώνει υπέρ αυτού τα 2/3 του συνόλου των εκλεκτόρων θεωρείται ότι έχει εκλεγεί». Εξάλλου στο άρθρο 8 του ιδίου νόμου ορίζεται ότι: «1) Όργανα του τμήματος είναι η Γενική Συνέλευση, το Διοικητικό Συμβούλιο και ο Πρόεδρος. 2) Η Γενική Συνέλευση του τμήματος απαρτίζεται από το

Δ.Ε.Π., εκπροσώπους των φοιτητών ίσους με το 50% και εκπροσώπους των ειδικών μεταπτυχιακών υποτρόφων ίσους προς το 15% του αριθμού των μελών Δ.Ε.Π. που είναι μέλη της Γ.Σ.».

Επειδή όπως έχει κριθεί (Ολ. ΣτΕ 1731/1986), η συμμετοχή εκπροσώπων των φοιτητών στη Γ.Σ. Τμήματος κατά τη διαδικασία εκλογής μελών Δ.Ε.Π. και ειδικότερα η παρουσία τους κατά την κοινή συνεδρίαση της Γ.Σ. και των εκλεκτόρων με τη δυνατότητα να υποβάλλουν ερωτήσεις και να αιτιολογούν το διδακτικό έργο των υποψηφίων ευρίσκει έρεισμα στην αρχή της πλήρους αυτοδιοίκησης των Α.Ε.Ι. (άρθρο 16 παρ.5 Συντάγματος) στην οποία ερείδεται το σύγχρονο σχήμα του Πανεπιστημίου των ομάδων, λειτουργική προϋπόθεση του οποίου είναι η ισότιμη συμμετοχή στα συλλογικά όργανα των εκπροσώπων κάθε ομάδας (κύριου διδακτικού προσωπικού – λοιπού διδακτικού προσωπικού και φοιτητών). Η διάταξη όμως του άρθρου 2 παρ.3 του νόμου 1268/1982, που ορίζει ότι οι εκπρόσωποι των πανεπιστημιακών οργάνων, μεταξύ των οποίων και η Γ.Σ. Τμήματος, εκλέγονται από ένα φοιτητικό σύλλογο που λειτουργεί σε κάθε τμήμα με τη μορφή νομικού προσώπου ιδιωτικού δικαίου, είναι ατελής, εφόσον με αυτή δεν καθορίζεται ούτε ο τρόπος λειτουργίας του μοναδικού σε κάθε τμήμα φοιτητικού συλλόγου, ως προς το θέμα εκπροσώπησης των φοιτητών στα ακαδημαϊκά όργανα, ούτε θεσπίζονται κριτήρια εξασφαλιστικά της ευρύτερης συμμετοχής των φοιτητών, ούτε διευκρινίζεται ο τρόπος ανάδειξης εκπροσώπων με υπόδειξη από τη διοίκηση του συλλόγου ή με άμεση εκλογή από τη Γ.Σ. των μελών του. Η ατέλεια αυτή δε μπορεί να αναπληρωθεί με την ανάθεση της ευθύνης εκλογής των εκπροσώπων στους υφιστάμενους φοιτητικούς συλλόγους, οι οποίοι λειτουργούσαν στα πλαίσια του παλαιού οργανωτικού πλαισίου του Πανεπιστημίου. Έως δε την ολοκλήρωση της ειδικής αυτής νομοθετικής ρυθμίσεως, η ανάδειξη των εκπροσώπων των φοιτητών μόνο με άμεση εκλογή όλων των εγγεγραμμένων φοιτητών είναι συνταγματικά θεμιτή, συγκαλουμένων για το σκοπό αυτό από τον πρόεδρο του τμήματος κατ' εφαρμογή της αρχής της πλήρους αυτοδιοικήσεως των Α.Ε.Ι. Αυτό δε ισχύει είτε οι μετέχοντες στα συλλογικά πανεπιστημιακά όργανα εκπρόσωποι των φοιτητών έχουν δικαίωμα αποφασιστικής ψήφου και έτσι συμπράττουν στη λήψη και διαμόρφωση της αποφάσεως, είτε εκφέρουν απλή γνώμη για διαφώτιση των εχόντων αποφασιστική αρμοδιότητα μελών του οργάνου.

Συνεπώς η εκλογή του μέλους ΔΕΠ από εκλεκτορικό σώμα στο οποίο έλαβαν μέρος εκπρόσωποι των φοιτητών, που επελέγησαν από τη διοίκηση των ήδη λειτουργούντων φοιτητικών συλλόγων δεν είναι νόμιμη.